

A Parlagisas-védelemi Munkacsoport 2009. évi beszámolója

Horváth Márton*, Bagyura János, Fatér Imre, Firmánszky Gábor, Kleszó András, Kovács András, Szitta Tamás, Tóth Imre, Zalai Tamás és Váczi Miklós

* Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME),
H-1121, Budapest, Költő u. 21., Hungary
E-mail: horvath.marton@mme.hu

KÖLTŐÁLLOMÁNY MONITOROZÁSA

Az ország területén található ismert és potenciális parlagi sas territóriumokban az előző évek munkája alapján felkért koordinátorok megszervezték a fészkek felderítését, a költések egész éves monitorozását, valamint kapcsolatba léptek a költést esetlegesen befolyásoló helyi érdekcsoportokkal. A beérkezett adatok a 2003 óta egységesen kezelt fajspecifikus GIS adatbázisban kerültek rögzítésre és feldolgozásra.

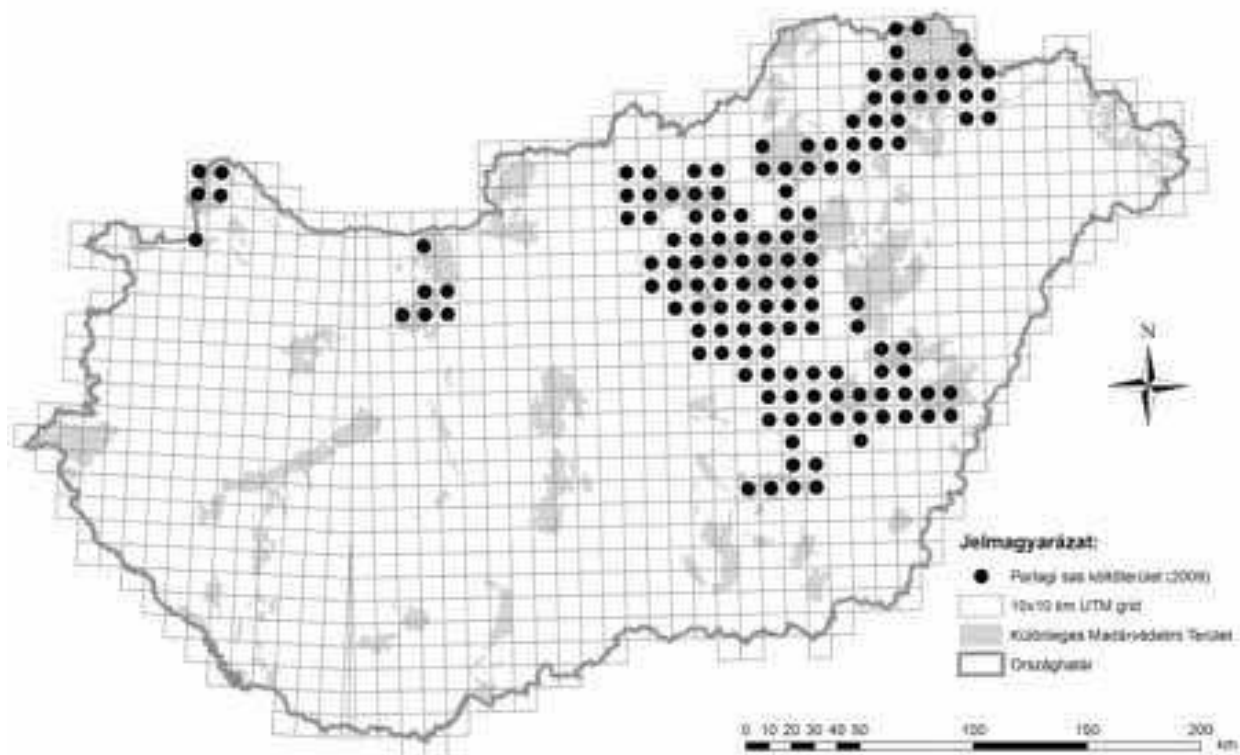
A 2009-es évben a parlagi sas magyarországi költőállományát 105-115 pár közé becsültük. 109 aktív parlagisas-territóriumban párban figyeltünk meg madarakat, amelyből 15 territóriumot újonnan sikerült felfedezni. 105 pár foglalt fészket (66 territóriumban épült új fészkek), 95 pár kezdte meg a kotlást, és 70 sikeres pártól 132 fióka repült ki (sikerességi arány: 74%, költési siker: 1,89 fióka/sikeres pár és 1,39 fióka/kotló pár). A korábbi évtizedben megfigyelhető állománynövekedés örvendetes módon tovább folytatódott, és a kirepülési siker a sokéves átlagnál valamelyest magasabb volt. A költő territóriumok elhelyezkedését az 1. ábrán, a költési kísérletek alakulását nemzeti park igazgatóságoként az 1. táblázatban foglaltuk össze. A költések meghiúsulási okait a 2. táblázatban foglaltuk össze. Az idei évben is jelentős számú költés hiúsult meg kotlás közben (21 eset, a kotló párok 22%-a), azonban a fiókanevelő párok közül pedig mindössze 4 (5%-uk) lett sikertelen. A meghiúsult költések okát 17 esetben (15 tojásos, 2 fiókás fészkek-alj) nem tudtuk egyértelműen megállapítani (a tojásos fészkek-aljak meghiúsulását leggyakrabban tojások terméketlensége vagy emberi zavarás okozhatja). A további kilenc meghiúsult költés okai a következők voltak: vihar (2 tojásos + 2 fiókás fészkek-alj), zavarás (3 tojásos fészkek-alj), illegális fakivágás (1 tojásos fészkek-alj), fészkekbe lövés (1 tojásos fészkek-alj). Emellett tíz esetben a fészkek-aljak részleges pusztulását figyeltük meg, amelyből hat esetben nem ismertük az okot (1x1 fióka + 5x1 tojás), két esetben vihar (2x1 fióka), valamint egy-egy esetben káinizmus (1x1 fióka) és

Az elhagyott járszági tanyahelyek fái fontos költőhelyek a parlagi sas számára. (fotó: Horváth Márton)
The trees growing in the yards of abandoned isolated houses are important nesting sites of the imperial eagle in the Jászság plain.

a fióka lábára akadt bálazsinór (1x1 fióka) okozta az egyik fióka pusztulását, míg fészkestestvéreik sikeresen kirepültek.

A 2009-es év egyik szenzációja volt, hogy az egyik hevesi parlagisas-pár (HS-19) egy kerecsensólyom-pár által foglalt műfészkek fölé, ugyanarra a fára épített fészket és kezdett költésbe. Sajnálatos módon a fészkekben rendben nevelkedő két parlagisas-fióka 5 hetes korában ismeretlen okból elpusztult, azonban a kerecsensólyom-költés, kissé megkésve ugyan, de sikeres lett és két fióka kirepült. A parlagisas-költés sikertelenségében nagy valószínűséggel nem játszottak szerepet a kerecsensólymok, hiszen a fiókák 5 hetes koráig gond nélkül nevelte fiókáit a két faj a fán. (bővebben ld. Borbáth P. és mtsai cikkét a lap jelen számának 108. oldalán)

1. ábra Parlagi sas költőterületeinek elhelyezkedése Magyarországon 2009-ben.
Spatial distribution of Imperial Eagle breeding grounds in Hungary in 2009

	Becsült költőállomány Estimated population	Megfigyelt párok Observed pairs	Fészék-foglaló párok Nesting pairs	Kotló párok (A) Incubating pairs (A)	Fióka-nevelő párok Chick rearing pairs	Sikeres párok (B) Successful pairs (B)	Kirepült fiókák száma (C) No. of fledglings (C)	Fészekalj méret Brood size	Sikerességi arány (B / A) Success ratio (B / A)	Átlagos fiókaszáma (C / B) Average fledgling no. (C / B)	Költési siker (C / A) Breeding success (C / A)
2009	105-115	109	105	95	74	70	132	21x1; 36x2; 13x3	0,74	1,89	1,39
Élőhelytípus szerint / Habitat type:											
Hegy-vidék	16-20	17	16	15	13	12	19	5x1;7x2	0,80	1,58	1,27
Sík-vidék	89-95	92	89	80	61	58	113	16x1; 29x2; 13x3	0,73	1,95	1,41
Nemzeti Park Igazgatóság szerint / National Park Directorate											
ANPI	12-14	13	12	11	10	9	17	3x1; 4x2; 2x3	0,82	1,89	1,55
BNPI	44-46	45	44	41	32	31	60	7x1; 19x2; 5x3	0,76	1,94	1,46
DINPI	3-4	3	3	3	1	1	1	1x1	0,33	1,00	0,33
FHNPI	4-5	4	4	4	2	2	2	2x1	0,50	1,00	0,50
HNPI	28-30	29	28	24	19	18	36	4x1; 10x2;4x3	0,75	2,00	1,50
KMNPI	14-16	15	14	12	10	9	16	4x1; 3x2;2x3	0,75	1,78	1,33

1. táblázat Parlagi sas költési kísérletek alakulása Magyarországon 2009-ben.
Imperial Eagle breeding attempts in Hungary in 2009

KÖLTÉSI STÁDIUM Breeding stage	Meghiúsult költések, tojás- és fióka-mortalitás oka Reason of breeding failure (only in Hungarian)	Meghiúsult költések száma No. of failed breeding attempts	Elpusztult tojások és fiókák minimális száma Minimal no. of died eggs and chicks	Élve kézre került (ebből repatriált) fiókák száma Chicks found injured (repatriated)
Territórium-foglalás Territory occupancy (109 pár / pairs) 4 Territóriumban (4%) nincs fészék	Ismert fészket nem foglaló pár (CS1: territoriális, valószínűleg költő adult pár, de az aktív fészkek nem kerültek elő két ellenőrzés során)	- (1)	-	-
	Régebben aktív (BE4, BS5) vagy potenciális (NY1) territóriumban immatur madarak	- (3)	-	-
Fészkepítés Nest building (105 pár / pairs) 10 pár (10%) nem kezdett kotlani	Kotlásba nem kezdő adult pár (Z2)	- (1)	-	-
	Adult pár egyik (7. éves szlovák gyűrűs) tagját lemérgezik, nem költő immatur pár helyettük (B4)	- (1)	-	-
	Adult pár fészke utólag kerül elő, költési siker ismeretlen (NK3)	- (1)	-	-
	Ismert fészkekben kotlásba nem kezdő immatur párok (BE13, BE14, BH2, BS6, HV7, NK6)	- (6)	-	-
	Immatur pár fészket kilövik, majd eltűnnek a területről (NK7)	- (1)	-	-
Kotlás Incubation (95 pár / pairs) 21 költés (22%) megghiúsult, min. 30 elpusztult vagy terméketlen tojás	Viharban megsemmisült tojásos fészkek (J6, HS17: keltetőben kikeltetett fióka pusztul el)	2	2 (2x?)	1 (0)
	Fészkekbe lövés miatt megghiúsult egy tojásos fészke (NK8)	1	1 (1x1)	-
	Valószínűleg mezőgazdasági munkák zavarása miatt bezápuult tojásos fészkek (J5, J12, J16)	3	3 (3x?)	-
	Fakitermelés során kivágják a fészkes fát (BE8: pótköltésbe kezd)	0	1 (1x?)	-
	Több éve bizonyítottan (HS3: 8. éve) vagy feltételezhetően (HS7: 8. éve) terméketlen tojásokon kotló adult párok	2	3 (1x2, 1x?)	-
	Tojásos korban ismeretlen okból tönkrement fészkek (GE1, V1, Z4, BE3, BE11, HS8, HS10, HS14, HS24, HV8, J1, MS2, MS3)	13	15 (2x2, 11x?)	-
	Ki nem kelt tojások fióka mellett (BS7, HS4, HS15, HS21, NK4)	-	5 (5x1)	-
Fiókanevelés Chick rearing (74 pár / pairs) 4 költés (5%) megghiúsult, min. 12 elpusztult fióka	Ismeretlen okból tönkrement fiókás fészkek (BE8: pótköltés, HS19: kerecsensólyommal egy fán)	2	3 (1x1, 1x2)	-
	Viharban elpusztult fiókás fészke (Z3, J18: egyik fióka állatkertben pusztul el)	2	3 (1x1, 1x2)	1 (0)
	Fészkestestvér(ek) mellett viharban elpusztult fiókák (M4, Z1)	-	2 (2x1)	-
	Nagy valószínűséggel káinizmus miatt elpusztult fióka fészkestestvér mellett (B2)	-	1 (1x1)	-
	Bálazsinór miatt elpusztult fióka fészkestestvér mellett (J7)	-	1 (1x1)	1 (0)
	Ismeretlen okból elpusztult fióka fészkestestvérek mellett (BE10, HA1)	-	2 (2x1)	-
Megghiúsult költési kísérletek összesen Unsuccessful breeding attempts together		25	42	3 (0)

2. táblázat Meghiúsult parlagi sas költések, tojás- és fióka- mortalitás 2009-ben
Unsuccessful Imperial Eagle breeding attempts in 2009, failed eggs and mortality of young

Korcsoport Age group	Kézre kerülés oka Reason of injury or mortality (only in Hungarian)	Elpusztult példányok minimális száma Minimal no. of dead birds	Élve kézre került (ebből repatriált) madarak száma No. of birds found injured (repatriated)
1. éves madarak Juveniles (1st year) (1 pd / spec)	Ismeretlen okból elpusztult 1. éves magyar gyűrűs madár novemberben (Jászság)	1	-
Átszíneződő (2-5. éves) madarak Immatues (2nd-5th year) (6 pd / spec)	Légpuskával kétszer fejbőlött 2. éves gyűrűtlen madár (Heves)	1	-
	Vonat által elütött 3. éves szlovák gyűrűs madár (Heves)	1	-
	Áramütött 2. éves szlovák gyűrűs madár (Somogy)	1	-
	Feltehetően mérgezett 2. éves magyar gyűrűs madár (Békés)	1	-
	Feltehetően vonat által elütött, vagy vasúti felsővezeték mentén elpusztult 2. éves madár magyar gyűrűje kerül meg vasútállomáson (Heves)	1	-
Mérgezett 2. éves magyar gyűrűs madár (Bihar)	1	-	
Adult madarak Adults (2 pd / spec)	Mérgezett 7. éves szlovák gyűrűs példány fészek alatt elpusztulva márciusban (Bükkalja)	1	-
	Villámcsapás miatt elpusztul a fészek melletti kiülőfáján ülő adult gyűrűtlen madár (Jászság)	1	-
Kézre került kifejlett madarak összesen / Birds found injured or dead together		9	0 (0)

3. táblázat Kézre került parlagi sas példányok 2009-ben
Injured or dead Imperial Eagles in 2009

IDŐSZAKOS MEGTELEPEDÉSI TERÜLETEK MONITOROZÁSA

Az ismert és potenciális költőterületek mellett rendszeres ellenőrzésre kerültek a fiatal madarak legfontosabb időszakos megtelepedési területei is, hogy ezen területek elhelyezkedését és relatív jelentőségét is minél pontosabban megbecsülhessük, valamint hogy szükség szerint itt is védelmi intézkedéseket kezdeményezhessünk. A két legfontosabb időszakos megtelepedési területen (Hevesi-sík és Jászság) standard útvonalon történő havi felméréseket kezdtünk el 2009-ben.

Az országban telelő sasállomány felmérése céljából 2003 óta szervezzük meg az országos sasszinkronokat, így 2009 januárjában már a hatodik ilyen felmérés került megrendezésre, amelyen minden eddiginél többen vettek részt. A 237 önkéntes és nemzeti parki alkalmazott az ország mintegy 8%-án végzett megfigyeléseket, amelyek lefedték a fontosabb sas-telelőhelyek nagy részét. A megfigyelt 309-319 rétisas, 3 szirti sas és 1 fekete sas mellett 89-90 parlagi sas került távcsővégre (összesen 402-413 sas példány).

MORTALITÁS

Az elpusztult vagy élve kézre került kifejlett madarak adatait a 3. táblázatban foglaltuk össze. A 2009-es évben kilenc elpusztult kifejlett madár került kézre Magyarországon a következő okokból: mérgezés (3 pd), áramütés (1 pd), vonat elüti (1 pd), légpuskával lelőtték (1 pd), villámcsapás (1 pd.), ismeretlen ok (2 pd).

A 2008-as riasztóan magas számú (15 pd.) mérgezett parlagi sashoz képest jelentős csökkenést jelent a 2009-ben „mindössze” három ilyen okból megkerült madár. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy egyrészt a terepi felderítésnek nem kedvezett a tavaszi időjárás, másrészt a mérgezés 2009-ben is a leggyakoribb mortalitási ok volt, és természetesen a megmérgezett madarak nagy része sosem kerül a természetvédelmi szakemberek tudomására, így a mérgezést továbbra is a legfontosabb veszélyeztető tényezőként kell kezelni a parlagi sas szempontjából Magyarországon.

Kétfiókás parlagisas-fészkalj a Cserhátban (fotó: Horváth Márton)
Two chicks in a brood of Imperial Eagle in the Cserhát hills

GYAKORLATI VÉDELMI AKCIÓK A KÖLTÉSI SIKER ÉS A TÚLÉLÉS NÖVELÉSE ÉRDEKÉBEN

2009-ben további mintegy 10 új műfészkek kerültek kihelyezésre parlagi sas élőhelyeken, valamint számos korábban kihelyezett, parlagi sasok számára is alkalmas műfészket újítottunk fel. 2009-ben a korábbi évekhez képest kevés, mindössze 3 parlagisas-pár foglalt mesterséges fészkealapot (1 sikeres pártól 1 fióka repült ki).

Egy hevesi pár (HS-17) megdőlt fészkekezdeménye alatt valószínűleg frissen lerakott és földre esett tojást találtak a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei. A tojást keltetőbe helyezték, ahol ki is kelt belőle a fióka, azonban néhány nappal később sajnálatos módon elpusztult (Ferenc A. és mtsai).

Egy Cserhátalján költő párnál (M-4) a fészkek alá települő méhészettel (Harmos K. és Papp F.), egy csongrádi párnál (CO-1) pedig a helyi állattartóval történt egyeztetés (Óze P.) a zavarás minimalizálása érdekében, így két, illetve egy fióka sikeresen kirepült a fészkekből (az M-4-es territóriumban egy fióka a viharban félig leszakadt fészkek alatt pusztult el). Egy háromfiókás hevesi fészkekben (HS-18) a legkisebb fióka jelentősen fejletlenebb és rosszabb kondíciójú volt testvéreinél, ezért azt egy közeli egyfiókás fészkekbe (HS-15) egy hasonló

fejlettségű fióka mellé helyeztük át, így mindkét fészkekből 2-2 fióka sikeresen kirepülhetett (Horváth M. és Szitta T.).

Egy jászsági kétfiókás fészkeknél (J-7) az egyik fióka lábára egy bálazsinór tekeredett, amelynek így elhalt és súlyosan elfertőződött a lába így a Jászberényi Állatkertben az elaltatása mellett döntöttek (Juhász T. és mtsai). Egy másik kétfiókás jászsági fészkek (J-18) viharban leszakadt, amelyet ugyan az egyik fióka túlélte, de másnapra elfertőződött nyílt szárnytörése miatt az is elpusztult a Jászberényi Állatkertben (Fatér I.).

Egy borsodi-mezőségi territóriumban (BS4) a fészkes fa töve kiégett, így a fát csak az egyik oldali kéreg tartotta. A fészkek az erős szélben így több méterrel kilengtek, ezért rendkívül nagyra ítéltük a kidőlés veszélyét. A három fiókát egy kb. 100 méterre levő műfészkekbe helyeztük át az ÉMÁSZ emelődarus autójának segítségével, ahol a szülők folytatták etetésüket és sikeresen kirepültek (a sors iróniája, hogy az eredeti fészkes fa végül nem dőlt ki a költési időszak végéig).

Egy mosoni-síki territóriumban (MS-1) pedig a közeli folyón végzett árvízi védekezési munkák miatt kellett a fészkekben levő egyedüli fiókát kimenteni és egy közeli műfészkekbe áthelyezni. A műfészkekben a Fertő-Hanság Nemzeti Park Igaz-

gatóság szakemberei etették a kirepülés előtt álló fiókat, és ugyan a fióka szülőmadarak általi etetését nem sikerült megfigyelni, később látták a családot többször együtt körözni a territóriumban (Váczy M.).

KUTATÁSI PROGRAMOK

Az idei évben úgy döntöttünk, hogy az egyébként is csökkenő félben levő hegyvidéki populációnál minimálisra csökkentjük a költő madarak zavarását, így csak a síkvidéki költőhelyeken gyűrűztük meg a fiókákat. 2009-ben Magyarországon hagyományos alumínium gyűrűkkel 88 példányt jelöltünk meg, amelyből 79 példány kék alapon fehér kódos műanyag gyűrűt is kapott. A 2009-es évben három szlovákiai és három magyar gyűrűs madár is megkerült hazánkban (okokat ld. előbb és az 1. táblázatban), míg egyetlen magyar gyűrűs példány külföldi megkerüléséről sincs adatunk. A színes gyűrűzésnek köszönhetően egy 2007-ben és egy 2008-ban jelölt magyar gyűrűs madarat sikerült azonosítani terepen fotó alapján.

A 2003-2005 közötti LIFE-Nature program során kilenc műholdas nyomkövetővel ellátott madárból a 2009-es évben egy, az utolsóként 2005. novemberében napelemes-GPS-es jeladóval elengedett „Madár” még mindig adott változó rendszerességgel adatokat a Kárpát-medence területéről. „Madarat” egy alkalommal a koordináta alapján sikerült is megtalálni és lefényképezni a Hortobágy északi peremén, ahol tavasszal hosszabb ideig tartózkodott (Kovács A.). Ezt követően „Madár” még egyszer lencsevégre került 2009 szeptemberében a Hernád-völgyben, ugyanis a műholdas jeladón kívül egy jellegzetes műteti hely alapján (jobb szárnyélen téglalap alakú fedőtoll hiányos terület) is könnyen azonosítható terepen (Papp G.). Az utolsó jel „Madár” jeladójáról 2009. november 5-én érkezett. Ha valaki megfigyelné a jellegzetes fehér foltot viselő parlagi sást az kérjük feltétlenül jelezze munkatársainknak, mert már valószínűleg csak így van esélyünk fellelni ezt a példányt.

Az 1997 óta tartó szisztematikus tollgyűjtés tovább folytatódott 2009-ben, és a fészkelőhelyekről mintegy 200 kivedlett tollat, valamint 88 db fiókából szedett pihetollat gyűjtöttünk. A SZIE Állatorvos-tudományi Karán végzett genetikai vizsgálatok célja az egyedek évről évre történő azonosítása (DNS-ujjlenyomat adatbázis), a költőmadarak kicserélődési rájának meghatározása és a parlagi sas európai populációi közötti genetikai kapcsolatok feltárása. A kutatások eredményeiből jelenleg több tudományos publikáció és két PhD dolgozat készül (Vili N. és Kovács Sz.).

Sörétes fegyverrel átlőtt parlagisas-tojás a Nagykunságban (fotó: Horváth Márton)
Imperial Eagle egg shot through with a rifle in the Nagykunság region

ISMERETTERJESZTÉS

A nagyközönség tájékoztatása céljából 2009-ben hat alkalommal adtunk közre sajtóhírt, valamint számos riportot adtunk, amelyek hatására több mint 100 alkalommal jelent meg parlagi sással kapcsolatos cikk vagy riport a médiában.

A terepi munkák során a munkacsoport tagjai folyamatosan kapcsolatba kerültek a helyi fontosabb érdekcsoportok (mezőgazdászok, erdészek, vadászok) képviselőivel, valamint öt előadást tartottunk szakmai összejöveteleken az MME parlagisas-védelmi, -kutatási programjáról. A program legfontosabb eredményeit több alkalommal közzétettük a hazai és nemzetközi szakmai levelezőlistákon. Fenntartjuk a parlagisas-védelmi LIFE projekt honlapját (www.imperialeagle.hu), ahová minden évben feltöltjük a Munkacsoport éves jelentéseit.

NEMZETKÖZI PARLAGI SAS MUNKACSOPORT

A Bolgár Madárvédelmi Egyesület (BSPB) 2009-ben indított el egy LIFE+ projektet a parlagi sas és kerecsensólyom bulgáriai megőrzése céljából, amelyben két bolgár partner mellett az angol RSPB és az MME is részt vesz (www.saveraptors.org). Az MME elsősorban a középfeszültségű oszlopok madárbarát átalakításában, műfészkek kihelyezésében, a potenciális fészkelőterületek monitorozásában és a madarak műholdas nyomkövetésében segíti a bolgár kollégákat az elmúlt évtizedekben szerzett hazai tapasztalatok alapján.

A bolgár LIFE+ projekttel párhuzamosan a BSPB és az MME együttműködésbe kezdett a török BirdLife tagszervezettel is (Doga Dernegi), hogy a parlagi

Himlős parlagi sas fióka a Nagykunságban (fotó: Horváth Márton)
Imperial eagle chick infected by avian pox virus in the Nagykunság region

sas balkáni populációjával szoros kapcsolatban levő török állományok nagyságát, elterjedését és védelmi helyzetét is meg tudjuk becsülni. A bolgár szakemberek az ország európai területein, míg a magyar szakemberek három kisázsiai mintaterületen kezdtek állományfelmérésbe, mivel 2007-ig az egész ország területén csak 1-2 aktív parlagisas-territórium volt ismert, viszont eseti megfigyelési adatok alapján feltételezhető volt nagyobb populációk létezése. Az együttműködésnek köszönhetően a 2009-es évben nagyságrenddel megnőtt a faj törökországi helyzetéről rendelkezésre álló információink, hiszen az európai oldalon már 26, az anatóliai mintaterületeken pedig már 20 aktív parlagisas-territóriumot sikerült felfedezni. A magyar szakemberek az elmúlt két évben közel 500 fokozottan védett ragadozómadár megfigyelést rögzítettek, amelyek közül a 180 parlagi sásra vonatkozó adat több mint a Doga Dernegi által vezetett török Madár Adatbankban (Kus Bank) jegyzett összes korábbi kisázsiai megfigyelése a fajnak. A teljes parlagisas-állományt mindkét török területen az eddig felfedezett párok számának két-háromszorosára becsüljük, így már most bizonyosodott, hogy a bolgár populáció sorsa nagyban függ a tőle a jóval nagyobb török állományok helyzetétől. A két ország parlagisas-állományának aktív kapcsolatát a jelenleg folyó genetikai vizsgálatok is igazolni látszanak, valamint a projekt első

évében műholdas jeladóval Bulgáriában megjelölt fiatal sasok is bebizonyították a török területek fontosságát, hiszen túlnyomó részt trákiai és anatóliai élőhelyekre vándoroltak

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A Magyar Parlagisas-védelmi Munkacsoport munkáját a *Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület* koordinálja, együttműködve az illetékes *nemzeti park igazgatóságokkal* (BNPI, HNPI, DINPI, ANPI, KMNPI, FHNPI, BANPI) és *környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel* (OKTVF, ATV-, ÉD-, ÉM-, KD-, KDV-, KTV-, KV-KTVF), valamint helyi civil természetvédelmi szervezetekkel és számos önkéntessel.

A Munkacsoport terepi adatgyűjtésében többek között a következő személyek vettek részt a 2009-es évben: *Bagyura János, Balázs István, Balázs Tibor, Barta Zoltán, Bartha Csaba, Bedő Péter, Bereczky Attila, Béres István, Borbáth Péter, Boruzs András, Czifrák Gábor, Csonka Péter, Darányi László, Demeter Iván, Domboróczki Gábor, Dudás Miklós, Fatér Imre, Feldhoffer Attila, Ferenc Attila, Firmánszky Gábor, Fitala Csaba, Fodor István, Forgách Balázs, Gál Lajos, Harnos Krisztián, Horváth Márton, Juhász Tibor, Kazi Róbert, Keskeny Attila, Klébert Antal, Kleszó András, Kotymán László, Kovács András, Kozma László, Lóránt Mik-*

Parlagi sas (fotó: Kovács András)
Imperial eagle

lós, Losonczi László, Majercsák Bertalan, Magos Gábor, Mihók József, Molnár István Lotár, Monoki Ákos, Monori György, Nagy Lajos, Németh Ákos, Őze Péter, Palatitz Péter, Papp Ferenc, Papp Gábor, Petrovics Zoltán, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Puskás László, Sallai Zoltán, Sasvári János, Seres Nándor, Serfőző József, Solt Szabolcs, Solti Béla, Spakovszky Péter, Staudinger István, Szabó Attila, Szegedi Zsolt, Szelényi Balázs, Széll Antal, Szitta Tamás, Tar János, Tihanyi Gábor, Tóth Imre, Tóth László, Török Hunor, Urbán László, Váci Miklós, Ványi Róbert, Vasas András, Viszló Levente, Zalai Tamás, Zákány Albert, Zsiros Sándor.

A begyűjtött táplálékmaradványok határozását Dr. Solti Béla (Mátra Múzeum) végzi. A begyűjtött parlagisas-tollminták genetikai vizsgálatát a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karán végezte Vili Nóra, Kovács Szilvia és Szabó Krisztián. Az elpusztult madarakat az Országos Állategészségügyi Intézetben vizsgálták meg (Dr. Rigó Dóra, Dr. Erdélyi Károly).

A sérült madarak kezelését a Fővárosi Állat- és Növénykert (Dr. Molnár Viktor és Dr. Sós Endre), és a Jászberényi Állatkert állatorvosai (Dr. Bakonyi László és Dr. Kertész Ottó), valamint Dr. Déri János végezték. A nem elengedhető madarak megfelelő elhelyezése a HNPI górési ragadozómadár-telepén Kis Róbert segítségével történik.

Köszönjük továbbá szlovákiai (Jozef Chavko, Danko István és Mihók József), ausztriai (Wichmann Gábor), cseh (David Horal), romániai (Daróczi Szilárd) és szerbiai (Beer Adrián és Nikola Stoinic) kollégáink segítségét a közös kárpát-medencei parlagisas-védelmi munkákban. A bulgáriai és törökországi terepmunkákat Dimitar Demerdjievvel, Dombromir Dobrevvel, Svetoslav Spasovval, Stoycho Stoychevvel, Nikola Terzievvel (BSPB), valamint Jose Tavares-szel (RSPB) végeztük.

A Nemzetközi Parlagi Sas Levelezőlistát Kovács András és Tamás Enikő Anna üzemelteti. Köszönjük továbbá Halmos Gergő igazgató és az MME titkárságának segítségét a program lebonyolításában. A sas-szinkron adatok bevételét és kiértékelését az MME Monitoring Központjával végeztük (Nagy Károly, Görögh Zoltán és Nagy Zsolt).

HUNGARIAN IMPERIAL EAGLE WORKING GROUP ANNUAL REPORT 2009

The participants of the Hungarian Imperial Eagle Working Group monitored all known breeding territories of the species and surveyed the most potential further habitats as well. We are estimating the national population to be between 105 and 115 breeding pairs in 2009. Out of 105 nesting pairs, 95 laid eggs and 70 pairs fledged 132 juveniles (88 have been ringed with aluminium and 79 with blue plastic rings as well). The 74% success ratio and the 1.89 fledgling per successful pair resulted an overall breeding success of 1.39 fledgling per incubating pair. So the increasing trend of the population continued and the breeding success was around the average of the last decades.

The cause of breeding failures (21 broods with eggs and 4 with chicks) were the followings: storm (2 brood with eggs and 2 with chicks), human disturbance (3 broods with eggs), shooting to nest (1 brood with eggs), illegal logging (1 brood with eggs), unknown (15 broods with eggs and 2 with chicks, most probably because of unfertilized eggs and human disturbance). Besides in 10 cases partial mortality of broods (i.e. dead eggs or chicks were found beside healthy chicks) was recorded because of the following reasons: storm (2x1 chicks), cainism (1x1 chick), hay-wire stuck on tarsus (1x1 chick), unknown (1x1 chick and 5x1 eggs). In 2009 eight dead birds were found because of the following reasons: poisoning (3 specimens), electrocution (1 specimen), hit by train (1 specimen), strike by thunder (1 specimen), shot with airgun (1 specimen), unknown reason (4 specimens). The exponentially increasing trend of intentional poisoning cases fortunately decreased in 2009, but it was still the first cause of mortality, so anti-poisoning campaign should be still continued.

Conservation measures included artificial nest construction at threatened and potential breeding habitats (3 pairs bred in artificial nests in 2009), restriction of human activities around nest sites (1 case for a bee-keeper and 1 case for a farmer), artificial incubation of fallen egg because of windstorm (1 chick hatched but died in its first days), replacement of chicks to artificial nests from threatened nests (3+1 chicks fledged successfully), and raising public awareness (6 press releases and 5 presentations).